

Ἐπὶ τῆς μοναρχίας τοῦ ἰουλίου.

49 αὐγούστου 1831	πρὸς 5 0/0	τιμὴ ἐκδόσεως	84.
1831	»	εἰς τὸ ἄρτιον	
8 αὐγούστου 1832	»	τιμὴ ἐκδόσεως	98.50
18 ὁκτωβρίου 1844	» 3 0/0	»	78.52
9 δεκεμβρίου 1844	»	»	84.75
10 νοεμβρίου 1847	»	»	75.25

Ἐπὶ τῆς δευτέρας δημοκρατίας.

Διάφορα δάνεια	πρὸς 5 0/0	τιμὴ ἐκδόσεως	75.25
----------------	------------	---------------	-------

Ἐπὶ τῆς δευτέρας αὐτοκρατορίας.

Μάρτιος 1854	μέρος πρὸς 4 1/2 0/0	τιμὴ ἐκδόσεως	92.50
»	» 3 0/0	»	65.25
Ἰανουάριος 1855	» 4 1/2 0/0	»	92.
»	» 3 0/0	»	65.25
Ἰούλιος 1855	» 4 1/2 0/0	»	92.25
»	» 3 0/0	»	65.25
Μάιος 1859	» 4 1/2 0/0	»	90.
»	» 3 0/0	»	60.50
1857, 58, 59, 60, 61	» 3 0/0	»	69.10
31 δεκεμβρίου 1859	»	»	75.
1862	»	»	66.49
1864	»	»	66.30
1868	»	»	69.25
1869	»	εἰς τὸ ἄρτιον	
1870	»	τιμὴ ἐκδόσεως	60.60

Ἐπὶ τῆς τρίτης δημοκρατίας.

1871	πρὸς 5 0/0	τιμὴ ἐκδόσεως	82.50
1872	»	»	84.50
1886	» 3 0/0	»	79.80
14 νοεμβρίου 1887	»	»	80.10
24 φεβρουαρίου 1888	»	»	83.43
1 νοεμβρίου 1888	»	»	82.51
10 Ἰανουαρίου 1891	»	»	92.55

Τὰ δύο δάνεια 5 0/0 τοῦ 1871 καὶ 1872 ἐγένοντο πρὸς ἀπελευθερώσειν τοῦ ἐδάφους.

Τὸ δάνειον τῆς 10 Ἰανουαρίου (ν. ἡμ.) 1891 ἐκαλύφθη 16 1/2 φοράς.

ΗΡΟΔΟΤΟΣ

Ο ΠΑΤΗΡ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ.

(Συνέχεια· ἴδε προηγούμενον ἀριθμὸν).

Αἱ ἀναγνώσεις αὗται, ἃς ἐποίησεν ὁ Ἡρόδοτος, παραβάλλονται πρὸς τὰς πάλαι «ἐπιδείξεις» τῶν Σοφιστῶν, ὧν διέφερον αὗται βεβαίως οὐ μόνον κατὰ τὸ περιεχόμενον καὶ τὴν μορφήν, ἀλλὰ καὶ ὡς πρὸς τὸν κατατεινόμενον σκοπὸν. Καίτοι δὲ ὑφίστανται αἱ διαφοραὶ αὗται, οὐχ ἥττον ἔχουσιν αἱ προκείμεναι ἀναγνώσεις πρὸς τὰς ἐπιδείξεις τῶν Σοφιστῶν τὴν δε τὴν σχέδιν κοινήν, ὅτι δηλ. ὁ Ἡρόδοτος προεβλέπετο ἐν αὐταῖς ἀνάλογον τῆς ὕλης καὶ τῆς γλώσσης διάταξιν, ὅπως δυνατὸν οὕτω νὰ συγκαταστήσῃ καὶ ἀναρριπίσῃ τὴν τε προσοχὴν καὶ τὸ διαφερόντων αὐτοῦ, ὧν τὴν ἐπιδοκιμασίαν καὶ τὸν ἐπαινον ἐπεδίωκεν, ὡς καὶ οἱ Σοφισταί, χωρὶς ὅμως νὰ θυσιάσῃ χάριν τοῦ ἐπαινοῦ τούτου τὴν ἐν ταῖς ἀναγνώσεσιν ὑπάρχουσαν ἱστορικὴν ἀλήθειαν. Ἡ συγγένεια δ' αὕτη τῶν ἀναγνώσεων τοῦ ἱστορικοῦ

πρὸς τὰς τῶν Σοφιστῶν ἐπιδείξεις πρόδηλος τυγχάνει καὶ οὐδὲν τὸ παραδόξον ἐνέχει, διότι, ἀφοῦ τοσοῦτω σπουδαίως καὶ γενικῶς ἐπέδρασεν ἡ σοφιστικὴ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, ἐπόμενον ἦτο νὰ ἐπηρεάσῃ καὶ τὸν περὶ τοὺς αὐτοὺς ἐκείνους χρόνους ἀκμάσαντα ἱστορικόν, ὅστις πολλαχῶς ἀποδείκνυται ἔχων κοινήν μετὰ τῶν Σοφιστῶν συνάφειαν. Τούτου δ' ἕνεκα παραβάλλεται πρὸς τοὺς ἀπάτριδας, τρόπον τινά, ἐκείνους καὶ δεινούς περὶ τὸ λέγειν Σοφιστάς, τοὺς ἐπισκεπτομένους τὰς διαφόρους ἑλλάν. πόλεις καὶ κέρδη καὶ δόξαν θηρεύοντας, σοφιστὴς καὶ αὐτὸς οἶονε τῆς ἱστοριογραφίας καλούμενος. Ὁ ὑπὸ τοῦ Θουκυδίδου γινόμενος χαρακτηρισμὸς, ὅτι τὸ αὐτοῦ ἔργον ἔγραψεν οὐχ ὅπως προκαλέσῃ βραβεῖα καὶ τιμὰς διὰ πανηγυρικῆς ἀπαγγελίας αὐτοῦ ἐν δημοσίῳ ἀγῶσι καὶ πανηγύρεσιν, ὥς οἱ πρὸ αὐτοῦ ἔπραττον, ἀλλὰ μᾶλλον ὅπως παραμείνῃ τοῦτο αἰώνιον κτῆμα, περιλαμβάνει βεβαίως ἅπαντας τοὺς πρὸ αὐτοῦ ἐπὶ ἱστορικοῦ ἀσχοληθέντας ἐδάφους, ἐπομένως δὲ καὶ τὸν Ἡρόδοτον αὐτόν, ὁ ἱστορικὸς ὅμως οὗτος, μεθ' ὅλον τὸν Θουκυδίδειον τοῦτον χαρακτηρισμόν, δὲν παρέμεινε προσηλωμένος ἐπὶ τῆς πρώτης ἐκείνης τοῦ ἔργου τῶν συνθέσεως καὶ διατάξεως, ἀλλὰ μετέβαλεν αὐτὸ βραδύτερον ὑπὸ τῆς πείρας ὀδηγοῦμενος καὶ ἐτελειοποιήσεν ἐν καθοδτικῇ ἡδῇ τοῦ βίου ἡλικία. Πρὸς τοῦτο δ' εὗρεν ἐν Ἀθήναις, τῇ δευτέρᾳ ταύτῃ πατρίδι αὐτοῦ, ἐκτὸς δόξης καὶ ἀμοιβῶν, καὶ ἐδαφὸς προσφορώτατον, ἐνθα ἐτελειοποιήθη καὶ ἔδρασεν. Ἡ πόλις αὕτη ὑπὸ τὴν ἀμέριστον ἀρχὴν τοῦ Περικλέους ἀπὸ μακροῦ ἦδη διατελοῦσα, ἀπέβη περὶ τοὺς χρόνους τούτους κέντρον συμπάσης τῆς Ἑλλάδος περιψάνεστατον, ἐν ᾧ ἐσφύζεν ὁ πνευματικὸς πάντων τῶν Ἑλλήνων βίος. Τὰ λαμπρὰ καὶ ἐνδοξὰ κατορθώματα τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου, τὰ κατὰ τὴν δεκαετηρίδα τῶν Περσικῶν πολέμων συντελεσθέντα, ἔδωκαν εἰς τὴν ἑλληνικὴν τέχνην, τὴν ποίησιν καὶ φιλοσοφίαν τὴν ἀνέψικτον ἐκείνην πτῆσιν, ἥτις παρήγαγεν ἔργα ἀθάνατα ἐς αἰεὶ καὶ ἄφθαρτα ἐν Ἀθήναις πρὸ πάντων διότι ὅπως νικηφόρος ἱστάτο ἐπὶ κεφαλῇ τοῦ ἀγῶνος ἡ τοῦ Κέκροπος πόλις καὶ δικαίως ἔθεωρεῖτο μεθ' ἑκατονταετηρίδας ὅλας ὡς ἡ σώτειρα συμπάσης τῆς Ἑλλάδος, οὕτως αὕτη μόνη βαρύντατα συνησθάνθη τὸν μέγαν ἐκείνον τοῦ Περικλέους αἰῶνα. Εἶνε ἐκείνη, ἥτις ὑπὸ τὸν Θεμιστοκλέα ἐπέβη τῶν πλοίων, ὅπως κατατροπώσῃ ἐν Σαλαμῖνι τοὺς βαρβάρους, ἐνῶ οἱ ἐν αὐτῇ ἰδιογνώμονες γέροντες ἐνεκλείοντο εἰς τὴν Ἀκρόπολιν πρὸς σωτηρίαν, ἡ Σπάρτη καὶ αἱ λοιπαὶ δωρικαὶ πολιτεῖαι ἐμάχοντο μὲ ἀκαρπον ἡρωισμόν ἐν Θερμοπύλαις τευχίζόμεναι ἅμα ὀπισθεν τοῦ Ἰσθμοῦ καὶ ἡ Κόρινθος ἐκρύπτετο ἀφανὴς καὶ ἄσπρος. Δικαίως ἄρα αἱ Ἀθῆναι ἀπέλانون παρὰ πᾶσαν ἄλλην πόλιν τοὺς καρποὺς τῆς δόξης τῶν χρόνων τούτων, οὐχὶ τόσον διότι ἡ πόλις αὕτη ἤρχε πολιτικῶς τῆς Ἑλλάδος πᾶσης, ἐπειδὴ ἡ ἐξουσία αὕτη μετ' οὐ πολλὴ τὴν ἀφῆρθε πάλιν, ὅσον διότι ἡγεμόνευεν ἐν πάσῃ ἐπιστήμῃ, τέχνῃ καὶ ποιήσει, ἀποβάσα ἡ πανελλήνιος, οὕτως εἰπεῖν ἐστὶ αὐτῶν, ἀφ' ἧς μάτην ἠγωνίζοντο ν' ἀποσπασθῶσιν αἱ λοιπαὶ τῆς Ἑλλάδος πολιτεῖαι, μάτην ἔσπευδον ν' ἀποσχιθῶσιν ἀπὸ τοῦ γενικοῦ πολιτισμοῦ, οὐ ἡ ἔδρα ἦτο ἐν Ἀθήναις. Τοιαύτη ἐν ἀσθενεστάτῃ σκιαγραφίᾳ ἡ τῶν Ἀθηνῶν πνευματικὴ κατάστασις, ὅτε διέτριβε διπνεκὸς σχεδὸν ἐν αὐτῇ ὁ Ἡρόδοτος, ὅστις, ἐκτὸς τοῦ Περικλέους καὶ Σοφοκλέους, ἐγνώρισε καὶ πνευματικῶς συνεδέθη καὶ μετὰ τῶν ἀρίστων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης καλλιτεχνῶν καὶ φιλοσόφων, οἷον τοῦ Φειδίου, Δάμωνος τοῦ σοφιστοῦ καὶ μουσικοῦ, Ζήνωνος

μαράτου (VI, 51, 61—70), Γλαύκου τοῦ Σπαρτιάτου (VI, 86), Τισαμενοῦ τοῦ Ἡλείου (IX, 33—36), Ἡγησιστράτου τοῦ Ἡλείου (IX, 37 ἐξ.), Εὐφῶν (IX, 93), τὰς ἐρωτικὰς δολογραφίας τοῦ Ξέρξου (IX, 108 ἐξ.) καὶ τὰ περὶ Ραμφινίτου (II, 121 ἐξ.). Πάντα ταῦτα διατάσσονται μὲν κατ' ἰδιόζοντα τῷ Ἡρόδω τῷ τρόπῳ, ἀλλὰ δὲν ἀφίστανται τῆς ἱστορικῆς ἀληθείας, περὶ ἣν στρέφεται ἐκάστη διήγησις, ὡς περὶ πυρῆνα.

1) Ἀνὸς ὁ Ἡρόδοτος ἐγεννήθη μετὰ τοῦ 490 καὶ 480 π. Χ., ὡς εἶδομεν, καὶ ὁ Σοφιστὴς Πρωταγόρας δὲν ἀπέχει πολὺ, ἀλλ' εἶναι σύγχρονος αὐτοῦ· ἴδ. Ueberweg's Grundriss der Geschichte der Philosophie, bearbeitet von M. Heize I. 1886, σ. 95.

2) I, 22. «κτῆμα τι ἐς αἰεὶ μᾶλλον ἢ ἀγωνισμὸς ἐς τὸ παραχρῆμα ἀκούειν ξύγχεται.» Πρὸς. Λουκίαν. «Πῶς δεῖ ἱστορίαν συγγράφειν.» § 42.

3) J. Overbeck: Geschichte der Griechischen Plastik: Leipzig 1881. I, σ. 243—244.

1) Πρὸς. τάφηγοιμένα περὶ Ἀρίονος (I, 24), Πολυκράτους (III, 39—47, 56—60, 122—125), Περιάνδρου (III, 48—53, V, 92), Δη-

τοῦ Ἐλεάτου, Ἀναξαγόρου, Πρωταγόρου, Ἴπποδάμου, ἰδὼς δὲ καὶ τοῦ Εὐριπίδου αὐτοῦ.

Ὅτι ὁ Ἡρόδοτος συνεδέθη στενῶς μετὰ τοῦ Περικλέους, τοῦ σπουδαιότερου παράγοντος ὅλης ἐκείνης τῆς πνευματικῆς καὶ ἐπιστημονικῆς ἐν Ἀθῆναις δράσεως. ἐκτὸς κεῖται πάσης ἀμφιβολίας. Ἡ ὑπὸ τοῦ ἱστορικοῦ ἐξωτερικευμένη ἰδέα περὶ τῶν σχέσεων τῶν διαφόρων ἑλλ. π. πολιτειῶν, περὶ τῆς θέσεως τῆς πόλεως Ἀθηνῶν καὶ τῶν πρὸς τὴν πατρίδα γενικῶς ὑπηρεσιῶν τῆς, ἡ γνώμη αὐτοῦ, περὶ τῆς σχετικῆς ἀρίστης πολιτειακῆς νομοθεσίας καὶ δὴ τῆς ὑπὸ Κλεισθένη ἐπενεχθείσης ἐν αὐτῇ μεταρρυθμίσεως ἐδράζεται ἰδιαίτητα ἐπὶ τῆς ἐπιτροπῆς, ἣν ἐπὶ τοῦ Ἡροδότου ἐξήσκησεν ὁ Ὀλύμπιος Περικλῆς. Καὶ ἀληθὲς μὲν, ὅτι ἀπαξ μόνον μνημονεύει τοῦ Περικλέους ὁ Ἡρόδοτος, ἀλλὰ καὶ τὴν μίαν ταύτην φορὰν ἀναφέρει αὐτὸν ὡς θεόν. Ὅσα ἀφηγεῖται ὁ ἱστορικός περὶ τῆς μνηστείας καὶ τοῦ γάμου Ἀγαρίστης, τῆς θυγατρὸς τοῦ τυράννου Σικυῶνος Κλεισθένης, οὐ ἡ ἀπλοῖκή χάρις, μεθ' ἧς ὑποδέχεται καὶ ἐστίῃ τοὺς προσελθόντας μνηστῆρας τῆς θυγατρὸς, ὑπομυμνῇσκει τὸν ἀναγνώστην τοὺς Ὀμηρικοὺς ἥρωας, οὐδὲν ἄλλο εἰσὶν, εἰ μὴ ὁ ἐνδοξότερος ἔπαινος τοῦ μεγάλου πολιτικοῦ καὶ τοῦ περιφανεστάτου γένους τῶν Ἀλκμαϊωνιδῶν, ἐξ οὗ μνητρώθεν κατήγετο ὁ Περικλῆς. Ἐγγόνῃ τῆς Ἀγαρίστης ταύτης, θυγατρὸς τοῦ Κλεισθένης, ἦτο ἑτέρα, Ἀγαρίστη καὶ αὕτη καλουμένη, ἥτις μετὰ ταῦτα συνεζεύχθη τὸν περιώνυμον τὸ πάλαι ἀποδάντα διὰ τὸ ἐν Μυκάλη κατὰ τῶν Περσῶν τρόπαιον Ξάνθιππον. Ἡ ἄλλη αὕτη Ἀγαρίστη «ἐγκυος ἐοῦσα εἶδεν ὄψιν ἐν τῷ ὕπνῳ, ἐδόκεε δὲ λέοντα τεκεῖν καὶ μετ' ὀλίγας ἡμέρας τίκτει» Περικλέα¹.

Μεταξὺ δὲ ὧν τῶν διακεκριμένων ἀνδρῶν, οὓς συνεκέντρον περὶ ἑαυτὸν ὁ Περικλῆς, καὶ ἰδὼς μάλιστα μεταξὺ ὧν τῶν συγχρόνων αὐτοῦ, οὐδεὶς ἄλλος, πλὴν τοῦ Σοφοκλέους στενότερον συνεδέθη μετὰ τοῦ Ἡροδότου, μεθ' οὗ εὐρηται ἐν πνευματικῇ σχέσει καὶ συναφείᾳ, ὡς τοῦτο ἐξάγεται ἐξ ἀναλόγων χωρίων ἀμφοτέρων τῶν συγγραμμάτων τούτων². Ἐκτὸς δὲ τῆς παρατηρουμένης πνευματικῆς ταύτης σχέσεως, σώζεται ἐτι καὶ νῦν ἀπόσπασμα ἐλεγείας τινὸς ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ ποιηθείσης τῷ 440 π. Χ., πιθανῶς ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ σημαντικοῦ τινος γεγονότος τοῦ βίου τοῦ ἱστορικοῦ ὤ. Αἱ σχέσεις αὗται, ὡς ἐκαλλιέργησεν ὁ ἡμέτερος ἱστορικός κατὰ τὴν ἐν Ἀθῆναις διαμονὴν του πρὸς ἐπιφανεῖς ἀνδρας, ἐπέδρασαν ἀναμφιδόλως ἐπὶ τοῦ πνεύματός του οὕτως, ὥστε ἀνέλαβεν οὗτος τὴν συγγραφὴν ἱστορικοῦ ἔργου, ὅπερ οὐ μόνον ἐπεσκέυε πάντα τὰ πρὸ αὐτοῦ ὑπ' ἄλλων συγγραφεύων ἐπὶ ὁμοίου ἐδάφους ἔργα καὶ ἔτερε νέαν ὁδὸν ἐν τῇ ἱστοριογραφίᾳ, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐπιστημονικὴ σύνθεσις καὶ ἡ ἠθικὴ καὶ θρησκευτικὴ, ἐφ' ἧς ἐδράζεται, βάσις φέρουσι τὴν σφραγίδα προφαναῶς ἀττικῆς ἐπιτροπῆς.

1) E. Curtius : Griech. Geschichte : II, σ. 274.

2) ἐν V, 126 ἐξῆς.

3) E. Curt. Gr. Gesch. II, 390. «denn nur so ist es zu erklären, dass Herodot um diese Zeit sich veranlasst sah, in seinem Werke nachträglich für das Haus der Alkmaeoniden einzutreten und die hohen Verdienste dieses Geschlechts um die Sache der bürgerlichen Freiheit den Athenern in das Gedächtnis zu rufen.»

4) Ἡρόδ. VI, 131. — Πρβλ. E. Curtius : Griechische Geschichte : II, σ. 274.

5) Πρβλ. II, 35. «αἱ μὲν γυναῖκες ἀγοράζουσι καὶ καπηλεύουσιν, οἱ δὲ ἄνδρες κατ' οἴκους ἰόντες ὑφαίνουσιν» τὴν αὐτὴν ἔννοιαν ἐκφράζει ὁ Σοφοκλῆς Οἰδ. ἐπὶ Κολωνῷ στίχ. 337 ἐξῆς. — III, 119. τὰ αὐτὰ ἐπίσης καὶ ὁ Σοφοκλῆς ἐκφράζει ἐν Ἀντιγ. στίχ. 905. Παρὰ πολλῶν ὁμοῦ ἀμφιβάλλεται, ἐν ὁ Σοφοκλῆς γράφων τὸ ἀνωτέρω χωρίον εἶχεν ὑπ' ὄψιν τὸ προκείμενον τοῦ Ἡροδότου. Ἰδ. περὶ τούτου Schneidewin : Sophocl. Antig. Bo 4 Berlin 1886. σ. 115. Πρβλ. E. Curt. Griech. Geschichte : II. σ. 843. σημ. 146. — IV, 95. ὁ δὲ Σοφοκλῆς ἐν Ἠλέκτρᾳ στίχ. 62 λέγει τάδε. «ἤδη γὰρ εἶδον πολλάκις καὶ τοὺς ἀφροὺς [λόγῳ μάλιστα θνήσκοντας] εἶθ' ἤταν δόμοις] ἔλθωσιν αἰθῆς ἐκτετιμῆνται πλέον.»

6) Πλουτ. Ἠθικά σ. 785. «Τουτὶ δὲ ὁμολογουμένως Σοφοκλέους ἐστὶ τὸ ἐπιγραμματίον»

«Ὡδὴν Ἡροδότῳ τεύξε Σοφοκλῆς ἑτέων ὧν
«πέντ' ἐπὶ πεντήκοντα.»

Ὁ δὲ Σοφοκλῆς ἐγεννήθη τῷ 495 π. Χ. — Πρβλ. E. Curtius : Gr. Gesch. II, σ. 307.

Περὶ Ἡροδότου ὡς πατρὸς τῆς ἱστορίας.

Ἐν σχέσει πρὸς ἄλλον οἰονδήποτε τῆς ἀρχαιοῦς λαὸν κεκτημένον βαθμὸν τινὰ πολιτισμοῦ καὶ πνευματικῆς ἀναπτύξεως, βραδέως μόνον ἤρξαντο οἱ Ἕλληνες ἀναγνωρίζοντες τὴν ἀνάγκην τῆς περισυλλογῆς τῶν γεγονότων τοῦ παρελθόντος καὶ τῆς ἀναγραφῆς τῶν συγχρόνων πράξεων αὐτῶν, ὅπως διαφυλάξωσιν αὐτὰς ἀπὸ τῆς λήθης καὶ παραδόσῳ τὴν περὶ αὐτῶν γνῶσιν εἰς τὰς ἐπερχομένας γενεάς¹. Ὁ δὲ λόγος τῆς βραδύτητος ταύτης ἐγκτεται οὐχὶ τοσοῦτον ἐν τῇ ἑλλείψει τῆς τέχνης τοῦ γράφειν, ἥτις βραδύτερον, ὡς γνωστόν, διεδόθη παρ' Ἕλλησιν, ὅσον εἰς ἐξωτερικὰς τινὰς σχέσεις καὶ τὸ ἰδιῶδες πνεῦμα τοῦ ἔθνους τούτου, ὅπερ, εἰς διὰφορα φύλα καταμνηθὲν καὶ ἐπὶ εὐρείας συγκριτικῶς χώρας ἐξαπλώθην, ἰδρυσεν ἀπειρους μικρὰς πολιτείας πολὺ ἀπ' ἀλλήλων κατὰ τε τὸ πολίτευμα καὶ τὸν τρόπον τοῦ βίου διαφερούσας, αἵτινες δὲν ἠδυνήθησαν νὰ συγκεντρωθῶσιν εἰς ἓν ὅλον ἰσχυρὸν καὶ στηριζόμεν τὴν προσοχὴν ἐπὶ ἐπίσημα ἔθνηκα γεγονότα, οἱ δὲ Ἕλληνες διέτριβον ἕκαστος περὶ τὴν ἱστορίαν τῆς ἰδίας πόλεως, ἥτις μετέλλασεν ἀνὰ πᾶσαν γενεάν². Ἀλλὰ καὶ οὕτως ἐνεργοῦσα τὸ πάλαι ἡ ἀρχαιοτάτη Ἑλλάς, διέπραξε πάντως ἔργα καὶ κατορθώματα καὶ ἔσχεν ἱκανὰς περιπετείας ἐν τῇ μνήμῃ τῶν μεταγενεστέρων περισυνθεῖσας τὰ ἔργα ὅμως ταῦτα, φερόμενα ἀνὰ τὸ στόμα τοῦ ζωνοῦ ἐκείνου καὶ εὐφραντασιώτου λαοῦ, τάχιστα ἀπέβαλον καὶ ἀπεψιλωθῆσαν τῆς ἀρχικῆς καὶ ἀφελοῦς ἀληθείας αὐτῶν μεταπλασθέντα εἰς μῦθον. Τὴν δὲ μεταμόρφωσιν ταύτην ἀπ' ἀμνημονεύτων χρόνων μέχρι Σόλωνος οὐδὲ ἐν ἱστορικῶν γεγονότων διέφυγε καὶ οὐ μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ δὲν εἶχεν εἰσέτι ἀποσβεσθῆ καὶ τέλεον ἐκκλίπει ἡ πρὸς μυθικὴν τῶν γεγονότων διάπλασιν τάδε ἐκείνη, ὅτε ἤρξαντο ἦδη ἀναφαίνοντο ἱστοριογράφοι, οἵτινες ἔγραψον τὴν συγχρόνον τῆς ἐποχῆς τῶν ἱστορίαν τούναντιον δ' ἐξηκόλουθι τὴν ἱστορικὴν ἀλήθειαν καταπνίγουσα ἐνέργεια αὕτη μέχρι τῶν μαγαγενεστέρων χρόνων ὑφίσταμένη. Τὸ ποιητικὸν τοῦ Ἑλλήνος πνεῦμα ἀπῆται παρὰ τοῦ ἱστοριογράφου οὐχὶ ἀπλῶς πιστὴν καὶ ἀληθῆ τοῦ ἀντικειμένου περιγραφὴν, οὐχὶ πληροφορίαν ἐν πάσῃ εὐσυνειδησίᾳ χορηγοῦμένης, ἀλλ' εὐφρόδυνον καὶ ψαυδρὰν χαρὰν, ἣν ἀντλεῖ καὶ ἀνευρίσκει ἐν τῇ μεγαλοπρεπεῖ παρὰστάσει γεγονότων, εἰς ἀποχόμενους ἦδη αἰῶνας ἀναγομένων, ἐν τῇ ἀφηγήσει εὐκλεῶν κατορθωμάτων καὶ μεγάλων περιπετειῶν τῶν προγόνων, ἐν τῇ ἀναγραφῇ τῶν θαυμασίων, ἃ περικλείουσι μεμακρυσμένα χῶραι, καὶ τέλος ἐν τῇ ζωνῇ καὶ ὥρᾳ τοῦ λόγου ὑψῇ. Οὕτω λοιπὸν ἐπὶ αἰῶνας ἦδη τὸ ἔπος ἀνεπλήρωσε πᾶσαν τῆς ἱστορίας χρεῖαν παρὰ τοῖς Ἕλλησιν, οἵτινες, πολὺ μετὰ ταῦτα ἀκόμη, τοσοῦτῳ ἰσχυρῶς ἐπηρεάζοντο ὑπὸ τῆς Ὀμηρικῆς ποιήσεως, ὥστε οὐ μόνον μετὰ δυσκολίας πολλῇς κατάρθουν νάποχορίζων ἐκάστοτε τὴν μυθολογίαν τοῦ ἔθνους ἀπὸ τῶν πιθανῶν ἱστορικῶν παραδόσεων, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς οὗτος ὁ Θουκυδίδης ἠδυνάτε εἰσέτι νάποβάλῃ τὴν συνήθειαν τοῦ θεωρεῖν τὰ Ὀμηρικά ἔπη ὡς ἱστορικὴν πηγὴν. Ὅτε δὲ παρῆλθεν ὁ ἐπικός αἰὼν καὶ ἐξέπεσεν ἡ ἐπικὴ ποίησις εἰς ξηρὰν καὶ διδασκτικὴν ἀφήγησιν, ἡ δὲ ποιητικὴ καθ' ὅλου δημιουργία ἀναφαίνεται ὑπὸ ἄλλας καλλιλογικὰς μορφάς, τότε τὸ πρῶτον ἤρξαντο οἱ περὶ μυθικὰς τέως ἀσχολούμενοι ἀφηγήσεις νὰ καταμνησθῶσιν τὴν μετρικὴν μορφήν, ἀνθ' ἧς μετεχειρίσθησαν ἀπλοῦν καὶ ἀπείριτον περὶ λόγον. Ἡ δὲ ἀρχὴ τῆς πεζογραφίας ταύτης δὲν δύναται νὰ τεθῇ πρὸ τοῦ 600 π. Χ. ἔτους. Οὐχὶ πολὺ μετὰ ταῦτα ἀναφαίνονται ἐν Ἰωνίᾳ αἱ πρῶται ἀπόπειραι πρὸς ἱστοριογραφίαν, ἥτις στερεῖται μὲν κριτικῆς καὶ δὲν διακρίνει τὴν ἱστορικὴν ἀλήθειαν ἀπὸ τῶν μυθευμάτων τῆς ἐπικῆς ποιήσεως, ἀλλὰ καὶ δὲν διαπλάττει αὐθαιρέτως τὰ γεγονότα. Οἱ ἐν Ἰωνίᾳ διλονότι «Ἕλληνες, παρ' οἷς πολὺ πρότερον ἢ ἐν τῇ κυρίῳ Ἑλλάδι ἐμορφώθησαν οἱ πολιτειακοὶ δεσμοὶ καὶ ἥκμασαν αἱ τέχναι, ἡ βιομηχανία καὶ τὸ ἐμπόριον, βαθέως αἰσθανόμενοι τὰς βιωτικὰς τοῦ ἀνθρώπου ἀνάγκας, ἐνωρὶς ἦδη εἶχον καταλίπει τὴν περὶ τοὺς ἡρωικοὺς μῦθους ματαιοσπουδίαν, μετιδοθέντες εἰς σύντονον καὶ λελογισμένην μελέτην παντὸς τοῦ περιβάλλοντος αὐτοὺς κόσμου καὶ τῆς σκληρᾶς πραγματικότητος αὐ-

1) H. Stein: Herodotos: Einl. σ. 26.

2) Müller: Ἱστορ. Ἑλλ. φιλολ. I, σ. 387.

3) Müller: Ἱστορ. Ἑλλ. φιλολ. I, σ. 389.

τοῦ. Συνεκέντρωσε λοιπὸν τοῦντεῦθεν ὁ ἱστοριογράφος τὴν προδοχὴν καὶ πᾶσαν τὴν τοῦ εἰδέναι ἐπιθυμίαν ἔτρεψεν εἰς ἐξέτασιν τῆς ἱστορίας τῶν διαφόρων φύλων καὶ τῶν συνθηκῶν, ὥς ἂν αἱ πόλεις αὐτὰι ἰδρύνθησαν, εἰς ἀκριβῆ ἀφήγησιν τῆς καταγωγῆς καὶ τοῦ περιπετειώδους βίου τῶν ἐξοχωτέρων ἐν ταῖς πόλεσι γενομένων, καὶ συνελόντι εἰπεῖν οἱ ἀπαύστως διαλεγόμενοι Ἴωνες ἔστρεψαν τὰ γοργὰ καὶ συνετὰ αὐτῶν ὄμματα εἰς εὐρεσὶν νέας ὕλης, διδούσης ἀφορμὴν εἰς σκέψιν καὶ πραγματείαν¹. Οὕτω δ' ἔγραψαν Κάδμος ὁ Μιλήσιος, Χάρων ὁ Λαμψακηνὸς καὶ ἄλλοι ἐν ξηρᾷ χρονογράφῳ γλώσσῃ **κτίσεις** καὶ ἱστορίαν τῶν γενεθλίων αὐτῶν πόλεων². Ἐν ὅμως ἐπὶ τὰ πρόσω σημαντικὸν βῆμα ποιούσιν οἱ ἐν Μικρασίᾳ καὶ δὴ οἱ ἐν Μιλήτῳ, τῇ πλουσίᾳ ταύτῃ διὰ τὸ ἐμπόριον καὶ τὰς ἀκαμαίας τέχνας μεγαλοπύλαι ἐγκατεστημένοι Ἴωνες, οἵτινες πρῶτοι ἐν Ἱστοριογραφίᾳ ἤρξαντο περιγράφοντες ξένας χώρας καὶ λαούς, τὰ ἦθη καὶ τὴν Ἱστορίαν τῶν λαῶν τούτων, καὶ ἐν κεφαλαίῳ εἰπεῖν οὗτοι πρῶτοι ἐθεμελίωσαν τὰς ἀρχὰς τῆς γεωγραφίας καὶ ἐθνογραφίας, τοὺς δύο τούτους σπουδαιότατους ἐν τῇ Ἱστοριογραφίᾳ παράγοντας. Πρῶτος δὲ τῶν μὴ τὸν ὁδὸν ταύτην φαίνεται Ἐκαταῖος ὁ Μιλήσιος, ὅστις, ὥς καὶ μετ' αὐτὸν ὁ Ἡρόδοτος, αὐτοπροσώπως εἶχε περιηγηθῆ μέγα μέρος τοῦ τότε γνωστοῦ κόσμου, ὃν περιέγραψεν ἐν συγγράμματι τινι «Περίοδῳ γῆς» ἐπιγεγραμμένῳ μετὰ ξηρᾶς μὲν ἀφήγησεως καὶ στεγνοῦ ὕφους, ὥς ἐκ τῶν περιωθέντων ἀποσπασμάτων ἔστιν εἰκάσαι, πάντως ὅμως μετὰ βασιάνου ἀδιαφιλονικήτου περὶ τῆς ἀληθείας. Οὕτως ἐν ἀποσπασματί τινι φέρονται ταῦτα⁴: «Ἐκαταῖος τάδε γράφω, ὥς μοι ἀληθὲς δοκεῖ εἶναι» οἱ γὰρ Ἕλληνων λόγοι πολλοὶ τε καὶ γελοιοί, ὥς ἐμοὶ φαίνονται εἶσι». Ἄν δὲ τὸ γελοῖον τοῦτο ἐστηρίζετο ἐπὶ ἐξωτερικῶν ἀντιφάσεων ἢ ἐπὶ ἐσωτερικῶν ἀπιδόμων λόγων, μένει ἄγνωστον⁵. Πρὸς δὲ τοὺς μύθους μετεχειρίσθη ὁ Ἐκαταῖος ἐξ ἐκείνης ἐτι τῆς ἐποχῆς τὴν ἀλληγορικὴν ἐξήγησιν, δι' ἧς μετέβαλλε τὰ μυθικὰ θαύματα εἰς φαινόμενα φυσικά. Οὕτω π. χ. ἰσχυρίζετο, ὅτι ὁ Κέρβερος δὲν ἦτο ἄλλο τι ἢ ὄψις ἐμφωλευμένη κατὰ τὸ Ταίναρον⁶. Πλὴν δὲ τοῦ ἀνωτέρω συγγράμματος ἀποδίδεται αὐτῷ καὶ ἕτερον «Ἱστορίαι» ἢ «Γενεαλογίαι» ἐπιγραφόμενον καὶ περὶ τῶν φυλετικῶν τῶν Ἑλλήνων μύθων πραγματευόμενον, ἐν ᾧ ἐλευθέρως μὲν κρίνει τὰ περὶ θεῶν καὶ ἀνθρώπων παλαιὰ ἐκεῖνα μυθεύματα, οὐχ' ἥττον ὅμως καὶ παρὰ τὸ δέον πιστεύει ἀφ' ἐτέρου εἰς τὴν γνησιότητα τῶν παραδεδομένων γενεαλογιῶν, αἵτινες ἀπὸ προγόνου εἰς πρόγονον ἀνέβαινον μέχρι τῶν μυθικῶν χρόνων, ἀφᾶς ἐπλεξεν αὐτὸς ὑπὲρ αὐτοῦ γενεαλογίαν, καθ' ἣν ὁ δέκατος ἔκτος τῶν προγόνων τοῦ ἦτο θεός⁷. Ἐν τούτοις ὅμως ὁ Ἐκαταῖος εἶναι ὁ σπουδαιότατος μεταξὺ τῶν προδρόμων τοῦ Ἡροδότου⁸.

Ἐπὶ ὁμοίῳ ἐδάφει ἡσχόληθησαν καὶ ἄλλοι, ὧν οἱ ὀνομαστότεροι εἶναι Ἑλλάνικος ὁ Μυτιληναῖος, Διονύσιος ὁ Μιλήσιος καὶ Ξάνθος ὁ Λυδός, ἀρχαιότεροι σύγχρονοι τοῦ Ἡροδότου. Ὁ δὲ Ἑλλάνικος, ὁ γράψας τὰ μεταξὺ τῶν Μηδικῶν καὶ τοῦ Πελοπον. πολέμου συμβάντα, εἶναι ὁ πρόδρομος τοῦ Θουκυδίδου.

Μεθ' ὅλην δὲ τὴν ποικιλίαν τῆς ἰδιοφύτας ἐκάστου τῶν συγγραφέων τούτων, μεθ' ὅλην τὴν διαφορὰν τοῦ ἀντικειμένου καὶ τοῦ τρόπου τῆς παραστάσεως αὐτῶν, ἐν τούτοις πάντες ὑπάρχοντες ὑπὸ τὸν αὐτὸν χαρακτήρισμόν, διότι πάντες παρεισέγαγον τὴν κριτικὴν ἐρευναν καὶ ἐντεχνον συνήθειαν τοῦ λόγου πλοκήν ἐν τοῖς αὐτῶν ἔργοις, ἐνθα συνεπεδώρευσαν ξηρὰς πολλὰς καὶ ἀγόνους μυθικάς, ἱστορικάς, γεωγραφικάς καὶ ἐθνογραφικάς εἰδήσεις, ἀνευ τερπνῆς συνθέσεως καὶ διατάξεως τῆς ὕλης καὶ ἀνευ ἐκθέσεως τοῦ γενικοῦ τῶν ἔργων αὐτῶν σκοποῦ, ἀπο-

δλέποντος κυρίως ἐν τῇ ἱστοριογραφίᾳ εἰς ἠθικὴν καὶ πολιτικὴν τῶν ἐθνῶν συγκρότησιν. Πάντες οἱ ἀρχαῖοι οὗτοι, οἱ πρὸ τοῦ Ἡροδότου ἀκμάσαντες ἱστορικοὶ, περιλαμβάνονται ὑπὸ ἐν κοινὸν ὄνομα καὶ καλοῦνται **λογογράφοι** παρὰ Θουκυδίδην¹, μολονότι ἡ λέξις λογογράφος δὲν εἶχε τὸ πάλαι τοιαύτην στενὴν καὶ ἀκριβῆ σημασίαν², διότι οἱ ἀρχαῖοι **λόγον** ἐκάλουν πᾶσαν διὰ στόματος ἢ γραφῆς γενομένην ἀφήγησιν ἐν πεζῷ λόγῳ. Αὐτὸς δὲ ὁ Ἡρόδοτος καλεῖ τὰ διάφορα τῆς ἱστορίας τοῦ μέρους **λόγους** καὶ ὅλον ὁμοῦ τὸ ἔργον τοῦ **λόγον**³, τὸν δὲ Ἐκαταῖον ἀποκαλεῖ **λογοποιόν**⁴ ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν ἐποποιόν ὁμοίως ὅμως **λογοποιόν** ἀποκαλεῖ καὶ τὸν ποιητὴν τῶν μύθων Αἰδωπον⁵ ἐν δὲ ταῖς Ἀθήναις βραδύτερον **λογογράφοι** ἐκαλοῦντο οἱ συγγραφόντες λόγους δικανικοὺς ἀπαγγελλομένους ἐνώπιον δικαστηρίων ὑπὸ τῶν διαδίκων⁶. Ἐν τούτοις ὅμως ὁ ὅρος οὗτος ἀπέβη εὐχρηστος ὡς περιλαμβάνων ὑπὸ τὸ ὄνομα «λογογράφους» πάντας τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνας χρονογράφους⁷.

(Ἀκολουθεῖ).

ΟΙ ΤΗΣ ΣΙΔΩΝΟΣ ΕΛΛΗΝΙΚΟΙ ΣΑΡΚΟΦΑΓΟΙ

(Ἐν τῷ Αὐτοκρατορικῷ Μουσείῳ Κωνσταντινουπόλεως).

Ὁ κ. Γεώργιος Περὶ ἐδημοσίευσεν ἄρτι ἐν τῇ **Ἐφημερίδι τῶν Συζητήσεων** μακρὰν πραγματείαν περὶ τῶν τῆς Σιδῶνος ἐλληνικῶν σαρκοφάγων τῶν ἐν τῷ αὐτοκρατορικῷ ἐναποτεθειμένων μουσείῳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, οὗτινος ἐξαίρει τὴν καλλιτεχνικὴν ἀξίαν, πλέκων καὶ τὸν στέφανον τοῦ ρέκτου αὐτοῦ διευθυντοῦ. Ἡ πραγματεία αὕτη ἔχει ὥδε.

Ἐπάρχουσι μουσεῖα ἐνδιαφέροντα μόνον ὑπὸ τὴν ἐποψὴν τῶν μνημείων, ἅτινα περιλαμβάνουσιν, ὑπάρχουσι δὲ καὶ ἄλλα ὡς τὸ Λοῦβρον τὸ Βατικανικὸν κλπ. ἅτινα ἅμα ὡς προσπελάσῃ τις αὐτοῖς καὶ εἰσδύσῃ εἰς ταῦτα θέλγουν τὸ πνεῦμα ὡς ἐκ τοῦ ἐπιβλητικοῦ τῆς θέσεως ἐν τῇ Ἰδρύνται καὶ ὡς ἐκ τοῦ ἀρχιτεκτονικοῦ αὐτῶν κάλλους. Τοιοῦτον εἶναι τὸ ἀριστάτατον μουσεῖον τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τὸ Τσινλί-κίόσκ, ἥτοι «περίπετον φαγεντιανῶν». Ὁ ἐν Τουρκίᾳ τὴν ὑπηρεσίαν τῶν ἀνασκαφῶν διευθύνων καὶ τὴν τῶν ἀρχαιοτήτων ἐπιμέλειαν ἐπιπεφορτισμένος Χαμδὴ βέης, ἀπόφοιτος τῆς ἡμετέρας σχολῆς τῶν καλῶν τεχνῶν καὶ ἐπιδέξιος ζωγράφος, πολλὴν ἐπεδείξατο τὴν καλαισθησίαν ἐκλέξας τὸ οἰκοδόμημα τοῦτο ὡς ἀντάξιον ἄστυον τῶν πολυτίμων κοσμημάτων τῶν ἀγγείων τῶν ὀρειχαλκίων εἰδῶν καὶ τῶν μαρμάρων, ἅτινα ἀπὸ τεσσαρακονταετίας ὅλης προσαχθέντα κατὰ διαφόρους ἐποχὰς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἦσαν τὸ πρῶτον συσσεσωρευμένα ἐν αἰθούσῃ καὶ ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ ὀπλοστασίου τῆς Ἀγίας Εἰρήνης. Τὰ καλλιτεχνήματα ταῦτα, ἅμα ὡς συνηθροίσθησαν καὶ ἐταξιθετήθησαν ἐν τόπῳ φωτεινῷ καὶ εὐρυχώρῳ, εὐρέθησαν ἀποτελοῦντα συλλογὴν ἀληθῶς σπουδαίαν, συλλογὴν διηνεκῶς αὐξανομένην, χάρις εἰς τὴν ἀκάματον δραστηριότητα τοῦ συντηροῦντος αὐτὴν τοῦ ἀείποτε ἐτοίμου ν' ἀναλάβῃ πρὸς πλουτισμὸν αὐτῆς μακρὰ καὶ κοπιώδη ταξίδια καὶ ἀνασκαφάς, ὑπὸ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ διεύθυνσιν τελουμένας ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ καὶ ἐν Συρίᾳ. Τὸ Τσινλί-κίόσκ χρονολογεῖται ἀπὸ τοῦ 1466 καὶ εἶναι τὸ πρῶτον οἰκοδόμημα, ὅπερ ἤγειραν οἱ Τοῦρκοι ἐν Κωνσταντινουπόλει κατόπιν τῆς ἁλώσεως. Ὡς ἐκ τοῦ χαρακτῆρος τῆς ρυθμικῆς αὐτοῦ βάσεως καὶ ὡς ἐκ τῆς πολυτελείας τοῦ κόσμου αὐτοῦ τιμᾷ τὸν τε ἰδρύσαντα αὐτὸ ἀρχιτέκτονα καὶ ἰδίᾳ τοὺς κε-

1) Müller Ἱστορ. Ἑλλήν. φιλολογ. I. σελ. 394.

2) E. Curtius: Griech. Gesch. II, σ. 270.

3) Ἡρόδ. II, 143. — V, 36.

4) Hekataeos Fr. 332. Ἐκδ. Didot.

5) Grote: Gesch. Griechenlands: I. σ. 270.

6) Müller: Ἱστορ. Ἑλλήν. Φιλολ. I, σ. 393. — Πρὸς ἐνίους ὅμως τῶν μύθων τούτων φαίνεται εὐνοϊκῶς διακείμενος ὁ συγγραφεύς, ὥς π. χ. πρὸς τὸν μῦθον περὶ ὁμιλοῦντος χροῦ, ἐφ' οὗ ὁ Φρῖξος διεπέρασε τὸν Ἑλλήσποντον. Πρβλ. Grote: Ges. Gr. I, σ. 270.

8) Ἡρόδ. II, 143. — πρβ. Müller: Ἱστ. Ἑλ. Φιλ. I, σ. 394.

7) V, 36, 125. VI, 137.

1) I. 21. — Πρβλ. E. Curtius: Griech. Gesch. II, σ. 270.

2) Πρβλ. Müller Ἱστορ. κλ. I, σ. 398.

3) Πρβλ. II, 122. — VI, 19. — VII 152.

4) Πρβλ. II, 143. — V, 36, 125.

5) Πρβλ. II, 134.

6) E. Curtius: Griech. Gesch. II, σ. 286.

7) Id. Müller, Ἱστορ. κλ. I, σ. 398.